

Lidt om Runeskriften og Runestensfundet i Hurup.

Af Fr. Orluf.

Redaktionen af "Historisk Årbog for Thisted Amt" har anmodet mig om at skrive et letlæseligt mindre Stykke om Runeskriften og særlig om det nylige Runestensfund i Hurup. Jeg efterkommer Opfordringen, skønt den stillede Opgave, bl.a. på Grund af Trykkeriets Mangel på Specialtyper, ikke tillader at give Fremstillingen en for særligt interesserede Læsere tilfredsstillende Form og Fylde.

Hvornår Runeskriften er *kommen i Brug* i Norden, er et vanskeligt Spørgsmål, hvorom vidt forskellige Meninger er komne til Orde. Så meget kan siges, at ingen hidtil funden Runeindskrift nu antages at være skreven før Kristi Fødsel. I Thorsbjerg Mose i Angel har man i 1858-60 fundet to runebeskrevne Stykker, en Sværdskede-Dupsko og en Skjoldbugle, sammen med romerske Mønter fra det første og andet Århundrede efter Kristus (yngste Mønt præget År 194), og i Nydam Mose i Sundeved fandtes i 1859-63 bl.a. runebeskrevne Pile ligeledes sammen med romerske Mønter fra samme Tidsrum (yngste Mønt præget 217). Hvornår Indskrifterne på disse Våbendele er indridsede (det vil - i Betragtning af sådanne Våbendeles næppe lange Brugstid - så omtrent sige, hvornår de sammen med de øvrige fundne Genstande er nedlagte i Mosen), derom er der forskellige Meninger, som her enten måtte fremsættes med fuld Begrundelse eller helt forbigås.

Indskrifterne fra Thorsbjerg antages i hvert Fald at være de ældste hidtil kendte Runeindskrifter; at de er indridsede her i Norden, tvivler ingen om.

Et andet Spørgsmål er, om Runeskriften er selvstændigt frembragt i Norden eller *indkommet fra andre Lande* og da hvilke. Også herom er Meningerne forskellige; særlig drejer Drøftelsen sig i vore Dage om, hvorvidt det er de latinske eller tillige delvis de græske Bogstaver, hvoraf Runeskriften er fremkommet ved Omdannelse, og i hvilket mellemeuropæisk Land denne Omdannelse har fundet Sted, forinden Runerne indførtes til Norden. Disse Drøftelser, der endnu er stående, har foreløbig kun godtgjort Utilstrækkeligheden af det Materiale, hvorpå der må bygges ved slige Undersøgelser; på det europæiske Fastland udenfor Norden er i alt kun fundet 15 Runeindskrifter, hvoraf ingen er ældre end de ældste danske.

At der i Norden, og kun dér, i Hedenskabets Tid forekommer to delvis forskellige Runebogstavværker (Alfabeter) af forskellig Længde, den ene på 24, den anden på 16 Runetegn, vanskeliggjorde en Tidlang

Undersøgelsen af Oprindelsesforholdet, da man ikke vidste, hvilken af dem der var den ældste. Længe tænkte man sig snarest, at den korte Række var et tidligere Udviklingstrin, hvilket jo kunde lyde meget sandsynligt, men vanskeligere kunde fastholdes, når man betragtede de enkelte Tegn i begge Rækker nøjere og bl.a. lagde Mærke til, at intet af Tegnene i den korte Runerække har mere end én Hovedstav, medens 25 pct. af den længere Rækkes Runetegn har 2 Hovedstave, deriblandt så hyppigt benyttede Runetegn som m, h og e-Runen, så at den korte Runerække forsåvidt kunde opfattes som en økonomiserende Omdannelse af den længere Række; ved Stenindskrifter har en sådan Besparelse Betydning.

Den største Vanskelighed for Erkendelsen af Runeskriftens Grundforhold lå dog i, at man slet ikke kunde få Mening i Indskrifterne med den længere Runerække. Man kendte Antallet, Formen og Rækkefølgen af dennes Bogstaver, men ikke med Sikkerhed deres Betydning. Det er først i Mands Minde, at man er begyndt at kunne læse enkelte af Indskrifterne, og man har da straks set, at alene Sprogformen i disse Indskrifter tilstrækkeligt godtgør, at den længere Runerække er den ældste.

Året 750 sættes som den almindelige Grænse mellem den ældre og den yngre Runerækkes Tidsrum indenfor Hedenskabets Tid. Efter Kristendommens Indførelse, tæt op imod År 1000, begynder nogle Runeristere at forøge den yngre Runerække med nye Tegn, der dannes ved mindre Tilføjelser til enkelte af de allerede brugelige Tegn, og såvel hermed som med Dannelse af nye Tegn ved Ændring af allerede brugte Tegn fortsættes i den følgende Tid, så at der til sidst dannes en fuldstændig Runebogstavværk med endnu flere Tegn end det ældre hedenske Alfabet. Dette yngste Runealfabet, der har Tegn også for de særlige latinske Bogstaver, var brugeligt som Bogskrift og er brugt således i et Håndskrift, der indeholder to gamle danske Kongerækker og den gamle skånske Lov. I denne Form har Runeskriften holdt sig i Brug i Norden, lige indtil Videnskabsmændene i det 16de Århundrede begyndte at studere den.

Disse tre Runealfabeter, det *ældre* og det *yngre hedenske* og det *kristelige*, viser hver sit Trin at det danske Sprogs Udvikling. De ældre hedenske Indskrifteres Sprogtrin kaldes *urnordisk*, de yngres *olddansk*, de kristelige Indskrifteres ældre dansk eller *mellemdansk*. De tre Alfabeter fordeler sig endvidere, for at tage Udblik til det samlede Norden, i et ret mærkeligt og hidtil uopklaret Forhold mellem de tre

nordiske Lande: De fleste norske Indskrifter viser de ældre hedenske Runer, de fleste danske de yngre hedenske, de fleste svenske de kristelige Runer. Sammen med dette Forhold må nævnes den påfaldende Forskel i Antallet af Runeindskrifter fra de forskellige nordiske Lande: Norge har kun i alt ca. 50, Danmark knapt 400, Sverige ca. 2000. Det er altså, som det kan sluttes heraf, i alt ikke mange Indskrifter, vi har fra det urnordiske Sprogtrin; flere har vi fra det olddanske Trin; men det er først efter Kristendommens Indførelse, at den store Mængde af Runeindskrifter forekommer, og disse findes især i Sverige og har da svensk Sprogform. De svenske Indskrifteres Værdi står dog ikke på Højde med deres Antal; langt vigtigere for Oldforskningen er gennemgående de danske og norske Indskrifter; gennem disse får vi vort væsentligste Kendskab til den urnordiske og til den olddanske Sprogform, hvortil overhovedet Runeindskrifterne er vor eneste direkte Kilde.

Udenfor Norden nåede Runeskriften ikke noget sildigere Udviklingstrin end de ældre hedenske Runers; i England, hvortil Runeskriften bragtes ved den angelsachsiske Indvandring, blev den ældre Runerække senere lidt udvidet, men Brugen ophørte ret snart; her som på det mellemeuropæiske Fastland sejrede den latinske Bogstavskrift tidligt.

Runeskriften er altså, om end ikke selvstændigt frembragt, så dog selvstændigt udviklet i Norden. Den yngre hedenske Runerække kaldes derfor gerne de "nordiske Runer"; af disse er de kristelige Runer kun en yderligere Udvikling. Af alle Nordens ca. 2450 Runeskrifter har ca. 2300 udtalt nordisk Særpræg i Skriftformen; de ca. 150 tilbageværende udgør sammen med de 15 mellemeuropæiske Indskrifter vort Materiale til Undersøgelse af den ældre fælles Runeskrifts Oprindelse og øvrige Forhold.

Indholdet af de bevarede Runeindskrifter med den *ældre hedenske Skrift* er som Regel lidet fyldigt; de fleste Indskrifter indeholder kun et enkelt eller ganske få Ord. Men i ydre Henseende gør et Overblik over de bevarede Runemindesmærker fra denne Periode et meget velhavende Indtryk. De fleste runebeskrevne Genstande fra denne Periode er nemlig af Guld. Først og fremmest kan nævnes de berømte Guldhorn fra Gallehus i Sønderjylland (hvoraf dog kun det ene bærer Runeindskrift) til samlet Værdi 17,000 Kr.; i Sønderjylland er også fundet et runebeskrevet Gulddiadem til Værdi 640 Kr., og i alle Danmarks Egne er der fundet Guldbrakteater. Dette er en Art Medailloner, af Størrelse omtrent som en Tokrone (adskillige, dog noget mindre, andre tildels ikke lidet større), med Billedpræg og Indskrift på den ene Side og en Øsken foroven til at bæres i Snor eller Bånd som Smykke.

De er frembragte ved et Stempel ligesom Mønter og må altså antages i Reglen at være fremstillede i flere éns Exemplarer, bestemte til Salg eller Gave; af nogle af dem er der fundet flere Exemplarer, som tildels har fundet Vej til vidt forskellige Egne.

Brakteatindskrifternes Tolkning er et meget vanskeligt Arbejdsfelt; de hidtil fremkomne Tolkninger viser dette klart. Stenindskrifterne har man i det hele haft bedre Held med at tolke; de fleste af dem er Mindeindskrifter over Afdøde, og ofte er Runestenen anbragt inde i selve Gravhøjen, henstillet tæt ved Siden af eller henlagt oven på Gravens Stensætning, forinden Højen opdyngedes. Den første danske Stenindskrift fra denne Periode fandtes nylig i Vejle i meget fragmentarisk Tilstand. Saksens Beretning om en blekingsk Runeindskrift fra denne Tid skyldes en - som af ham selv oplyst - urigtig Tradition; derimod haves andre blekingske Runeindskrifter, som endnu ikke er endeligt tolkede.

Runeindskrifterne med den *yngre hedenske Skrift* er så godt som alle Mindeindskrifter over Døde; men de er ingenlunde alle anbragte på Graven eller Gravhøjen (yderst sjældent inden i denne); sådanne Mindestene kunde rejses hvorsomhelst, hvis man ikke kunde komme til at rejse dem på Graven. I Hjørup i Skåne står en Sten med Indskrift: "Nafne rejste denne Sten efter Toke sin Broder; han blev død vestpå (c: på Englandstog)"; i Års i Himmerland står en Sten over en Mand, der menes at være falden ved Upsala i Sverige; hans Lig er næppe bragt til Års, og i hvert Fald kan det ikke være både her og i Skåne, hvor endnu 1 eller 2 Runestene er rejste over den samme Mand.

Det er jo ikke meget, der kan blive Lejlighed til at sige i en Gravskrift; også de Mindeindskrifter, der ikke er egentlige Gravskrifter, oplyser kun ganske kort - som ovenstående Exempel viser - Grunden til, at den Døde ikke ligger begravet der, hvor Runestenen står, hvis de da i det hele omtaler dette Forhold; men deres Tekst er ikke i øvrigt fyldigere eller anderledes formet end Gravskrifternes. Disse indeholder som Regel kun en enkelt Sætning, der plejer at begynde med den Mands Navn, der har rejst Stenen, og derpå efter Ordene "rejste Sten" eller "gjorde dette Gravminde" nævner Navnet på den Person, efter hvem Stenen er rejst, hvorefter der sædvanlig følger en Angivelse af, i hvad Forhold den Døde stod til den, der har rejst Stenen (Broder, Fader, Stedfader, Svigersøn, Hirdmand, Våbenfælle o. desl.), langt sjældnere en Angivelse af den Dødes almindelige Stilling ("Gode" c: Tempelpræst, "Hjemfælle" c: Hirdmand hos Konge eller Jarl, "Skipper" c: Skibsfører, "Styrmand" o. s. fr.). Ikke sjældent tilføjes i Hosstilling et rosende Ord om den Afdøde. Berømt er Gorm den gamles Gravskrift i Jelling over Dronning Thyre: "Gorm Konge gjorde dette Gravminde efter Thyre sin Kone, Danmarks "Bod" (=Frelse eller Pryd)"; af samme Type er den bornholmske Runesten Vester Marie VI:

”Asvalde rejste Sten denne efter Alf ar Broder sin, en god Dreng (c: Krieger, Kammerat).”

Et Mindretal af Indskifterne indeholder en henførende eller selvstændig *Tillægssætning*, sjældent flere, i Reglen af biografisk-personalhistorisk eller personschildrende eller ønskende eller forbydende, sjældent blot ræsonnerende og aldrig almindelig historisk Indhold. Som Eksempler tages Kong Sven Thiuskægs Gravsten over Skarde: ”Sven Konge satte Sten efter Skarde sin Hjemfælle, som var faren vestrpå (c: havde været med på Kongens Englandstog), men nu blev død ved Hedeby”. Stenen står den Dag i Dag tæt syd for Danevirke. På den skånske Krageholm-Sten lyder Tillægssætningen: ”Han var den bedste Bonde og mildest med Mad2 (jfr. ”*gavmild*”); den Krageholm-Bonde skulde altså have det Lov med i Graven, at hans Hus var et godt Madsted; Stenen er sat af hans Kone og Søn. Den jydsk Virring-Stens Tillægssætning lyder: ”Thor vie dette Gravminde” (Thor er den eneste hedenske Gud, der nævnes i Runeindskifterne). Da der vel var lovfæstet Gravfred, men ikke offentlige Begravelsespladser som vore Kirkegårde, henhørte Gravfredkrænkelser under privat Påtale; Ordensforskrifter og Forbud, som hos os udstedes af Myndighederne og ophænges trykte på Kirkegårdsportene, måtte i Oldtiden, om man vilde, påskrives hver enkelt privat Gravsten; således på den sjællandske Tryggevælde-Sten: ”Den vil blive draget til Ansvar, som beskadiger eller bortfører denne Sten.” Stenen er fra Gorm den Gamles Tid. Flere sådanne Forbudssætninger haves; i Realiteten har ønskesætningen om Thors Beskyttelse den samme Mening, at Gravstedet må nyde Fred; alleroftest undlades dog Tillægssætninger af disse Arter, der jo heller ikke er synderligt oplysende og derfor savnes mindre.

Derimod er det beklageligt, at de ræsonnerende Tillægssætninger er så overordentlig sjældne. Disse giver nemlig Indskriften stort individuelt Liv og afspejler Sider af Folkekarakteren. På Ålumstenen I klager en Fader, der begraver sin Søn: ”Monne dog Mænd mangan Tvedragt optirre”; sandsynligvis er Sønnen falden i privat Tvekvamp. På Rimsøstenen i Djursland, rejst af en Mand, der bl.a. har mistet sin Hustru, er tilføjet med bagvendt Skrift: ”Døden beskikker det værst for Mågen;” ”Måg” betegner gift Mand i Forholdet til Hustruens Slægtninge, og Meningen er, at en Mand, der ved Giftermål er bleven Måg, men ikke Fader, er særlig ugunstig stillet efter Arvelovgivningen. Barnløse Ægtefolk kunde nemlig ikke den Gang som nu indsætte hinanden til Universalarving; den først afgående Ægtefælles Slægtninge tog Halvdelen af Fællesboet, og da Kvinder ellers ikke havde Ligeret med Mænd i Arveforhold, blev den barnløse Ægtemand virkelig særlig hårdt ramt ved

Dødsboskifte, når han var Måg, c: havde Slægtninge af Hustruen i Live.

Disse Tillægssætninger giver altså i Forening et Billede af den almindelige Befolknings fredelige og på det praktiske rettede Tænkemåde. Anderledes klinger Tonen i Jomsvikingernes faste Kriegerkorps, ”Drengene i Joms Ed”, som de kaldes på Sjællestenen med et Udtryk, der bekræfter Sagaernes Beretning om deres ejendommelige Særstilling. På en Gravskrift i Skåne over en i Upsalalaget (Slaget på ”Fyrisvold”) falden Jomsviking lyder Tillægssætningen i ægte krigersk Ånd:

Han flyed ej
ved Upsal,
men vog (c: slog ned for Fode),
mens han Våben havde.

Historiske Oplysninger giver Runeindskifterne - kun som omtalt -, såvidt Gravskriftformen tillader. Men hvad der findes af sådanne Oplysninger i disse Indskifter fra Samtiden, er naturligvis historiske Bevismidler af allerførste Rang. Gorms Runesten over Thyre er tilstrækkelig til at bevise, at Thyre døde før Gorm, skønt de flere Århundreder senere levende Skribenter siger det modsatte. Harald Gormsøns Runesten over Gorm og Thyre, hvori han betegner sig selv som ”den Harald, der gjorde Danerne kristne”, er alene tilstrækkelig til at bevise, at Harald efterlod Danmark som kristnet Land, skønt Saxo siger anderledes. Den nylig delvis genfundne Landerupsten viser, såvidt dens Indskrift kendes, at Olaf Trygvesøns Dronning Thyre, Harald Gormsøns Datter, ikke, som en mindre pålidelig islandsk Saga beretter, sultede sig ihjel og døde 9 Dage efter Svolderslaget, men har levet i Enkestand nogen Tid i Danmark. Forskellige Runeindskrifter viser fremdeles, at det berømte Broderpar, Gorms og Thyres Sønner, Harald og Knud, ikke var deres Forældres eneste Børn; der var en tredje Broder *Toke*, som faldt i Slaget ved Upsala og synes at have haft Herse-Rang under Jomsvikingekorpsets Jarl Styrbjørn. Endelig godtgør de sønderjyske Vedelspang-Indskrifter Rigtigheden af Kong Svend Estridsens Meddelelse til Adam af Bremen om en svensk Slægt, der før Gorm den Gamle havde Herredømmet i det mindste i en Del af Danmark; begge Indskrifter, der er satte over Sigtryg, Gnupas Søn, er sikkert hedenske og har intet at gøre med den kristnede Gnupa, der forekommer en Menneskealder senere i Frisland. Sigtryg var ifølge Adam den sidste Regent af denne svenske Slægt; Riget blev frataget ham, så at han ikke døde som Konge; Runeindskifterne svarer nøje til denne Beretning.

Gennem Runeindskrifter erfare vi, at Harald Gormsøns Hustru hed *Tove*, det senere så romantisk besungne Kvindenavn, og vi får at vide, at han kaldtes eller kunde kaldes ”Harald den gode”; denne Betegnelse anvendes uden videre i en Runeindskrift og må altså have kunnet lade sig høre i Samtiden; Øhlenschläger

skildrer jo denne Konge noget anderledes (i "Palnatoke"). Samtidige eller nær eftertidige uden- og indenlandske Kilder skildrer ham i hvert Fald som en betydelig og kraftfuld Personlighed af høj Intelligens og foretrækkende Åndens for Håndens Midler.

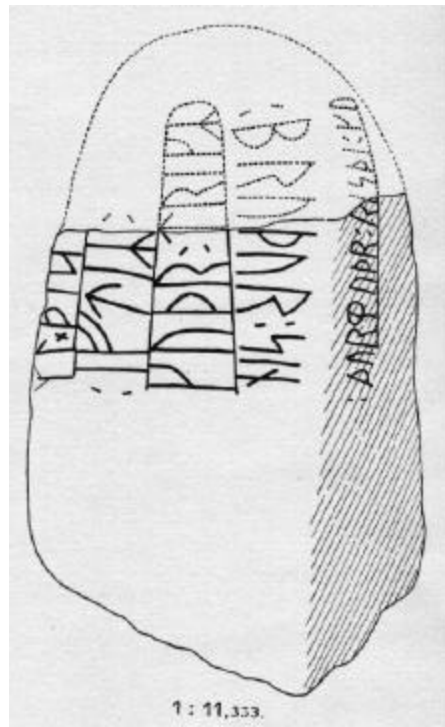
- Skellet imellem denne Periode og den følgende sættes hensigtsmæssigst ved det Tidspunkt, da den kristelige Runeskrift er fuldt udviklet; samtidig viser sig nemlig en ret væsentlig Forandring i Sproget, som der dog ikke her kan gøres nærmere Rede for. Antallet af Runeindskrifter i Danmark fra den kristelige Runeskrifts Periode er ikke stort; kun Halvdelen af dem er Stenindskrifter, og af disse er atter kun Halvdelen Mindeindskrifter over Døde; disse findes på regelmæssigt tilhuggede flade, liggende Ligsten. Den interessanteste af denne Periodes Indskrifter bærer Absalons Navn; den findes ved Åsum Kirke i Skåne: "Krist Marias Søn hjælpe dem, der gjorde denne Kirke, Absalon Ærkebiskop og Esbiorn Mule."

I Thy findes i alt 6 Runestene, nemlig 3 fra den yngre hedenske Periode og 3 fra den kristne Periode. De tre førstnævnte er ¹⁾ den lille Runesten i Vang Kirkes Våbenhus (Hundborg Herred), som allerede Ole Worm kendte, da han i 1643 udgav sine "Danske Mindesmærker" på Latin, men som ved en Række Fejltagelser og den uheldige Form for Samarbejde mellem Worm og hans Tegner Jonas Schonvig blev forvekslet med en anden Runesten og i det nævnte Værk optræder i næsten ukendelig Skikkelse under det i øvrigt rigtige Navn *Tvordrupstenen*; ²⁾ Flarupstenen i Ydby Sogn i Refs Herred, som kort efter Worms Tid var almindelig kendt, men siden Slutningen af det 18de Århundrede har været borte fra sin Plads; den skal ligge som Grundsten under Gettrup Skole; ³⁾ Hurupstenen i Refs Herred, fundet 1910, hvorom nærmere nedenfor. - De tre fra den kristne Periode er ¹⁾ Ligstenen i *Thisted* over Tord Amdisson, ²⁾ Sokkelindskriften fra *Sønderbjerg Kirke* på Thyholm, fundet 1909, og ³⁾ Døbefonten i *Skyum*, Hassing Herred.

De to sidste År har, som det ses, væsentligt forandret Billedet af Thys Deltagelse i Runestenskulturen. Særlig er Fundet af den store og smukke Hurupsten af Betydning; de to tidligere kendte thy'ske Runesten fra samme Periode er begge små og af enestående - skønt indbyrdes højst forskellig - Form, så at tilfældige Indflydelser kunde formodes. Nu derimod står det fast som en sikker Kendsgerning, at den Runestensarmod, der præger hele Vestjylland syd for Limfjorden, ikke har udstrakt sig til Thy, men at denne Landsdel har deltaget i Runestenskulturen jævnbrydigt med andre danske Landsdele, når undtages de enkelte i denne Henseende særlig fremragende Egne.

Af de 6 Runestene i Thy findes 3 i Wimmers "De danske Runemindesmærker", nemlig Tvordrupstenen i 2det Bind S. 181-84, Thistedstenen i 4de Bind S. 49-53, Skyumfonten sammesteds S. 90, 92; Flarupstenen findes omtalt i Erik Pontoppidans på Latin skrevne "Marmora Danica", 2det Bind, udkommet 1741, Side 349. Sønderbjerg-Indskriften er endnu intetsteds offentlig omtalt, ikke engang, så vidt vides, i Pressen; den lyder *iakoh rula skjalm gurthæ ubæni . . . ibi okulus*, men er kun et Brudstykke, der synes kun at udgøre en Brøkdæl af den oprindelige Indskrift; Indholdet synes at nævne Kirkens Bygherre (dog næppe Sønderbjerg Kirkes) og derefter at tilføje en latinsk Sentens eller Skriftsted (1. Kong. 9, 3?).

Hurupindskriften skal i de følgende Linjer omtales noget nærmere; tidligere er kun korte Meddelelser om Fundet og Tydningen fremkomne i Dagspressen.

Hurupindskriften fuldstændig, undtagen den afdødes Navn. Den bevarede Del kalkeret efter Fotografi, taget af Læge Kjær; Kantsiden ses i stærk Forkortning. Til videnskabelig Brug må Originalfotografierne og Detailmålingen anvendes.

Da Hurup Kirkegård i Efteråret 1910 skulde forsynes med et Ligkapel, hvis ydre Gavl ønskedes sat i Yderlinjen af det svære Kirkegårdsdige, bortryddedes derfor dette på en Strækning af ca. 12 Alen, en højst ubetydelig Del af Digtets hele Længde. I denne lille Udbyrning lå et stort Runestensbrudstykke gemt nederst i Diget nær Jordsmonnet. Det skulde som de andre ved Rydningen fremdragne Sten være bortført og

anvendt ved Høfdebygning i Vesterhavet - da bemærkedes Runerne i Tide, Torsdag 27de Oktober. Først så Arbejdsmand *Anton Nielsen* Skriftegnene og henledte den tilstedeværende, nu afdøde Landstingsmand *L. Kristensens* Opmærksomhed på dem; ved en tilfældig Besøgende på Kirkegården, Isenkræmmer *Selmer*, bragtes Bud til Læge *V. Kjær* i Hurup, Medlem af Historisk Samfunds Bestyrelse, der efter at have overbevist sig om, at Skriftegnene var Runer, skriftlig underrettede Nationalmuseet og telegrafisk Ritzaus Bureau.

En Undersøgelse, jeg Tredjedagen efter foretog på Stedet, gav i det væsentlige følgende Resultater¹:

Hurupfragmentets Materiale er lysgrå Granit med tildels stærkt fremtrædende Kvartsind hold; Stenen synes isskuret, men vistnok tillige kunstigt efterglattet. Fragmentet er af tresidet Form og har Indskrift på de to Sider, hvoraf den ene foroven er en ret smal Kantside, forneden derimod tiltagende i Bredde til næsten samme Maksimum som Hovedindskriftsiden. Det er den oprindelige Runestens nedre Del, fra Foden indtil antagelig godt over Midten, der er bevaret, men da Runerne har været anbragt øverst på Stenen fra Toppen indtil antagelig lidt under Midten, er Brudet gået forholdsvis stærkt ud over Indskriften, hvoraf kun den nedre Del omkring Stenens Midte er bevaret. Da Indskriftlinjerne står opret efter Stenens Længde, er de alle blevet klippet over ved Brudet; i en enkelt af dem har der dog næppe stået mere end vi nu ser. Hovedindskriftsiden har 4 Tekstlinjer; Brudet, der er sket uden Benyttelse af Kiler og muligvis uforsætlig, går fra et Punkt på denne Sides højre Kant (til venstre for Beskueren) tværs over til venstre, noget stigende opad mod den tilstødende Kantside og atter stigende tværs over dennes enkelte Indskriftlinje indtil Sidenes venstre Kant; fra dette Punkt til Foden haves Fragmentets største Længde, 1190 mm (45½"). Bredden af Hovedindskriftfladen er ved Indskriftens Begyndelse forneden 665 mm (25½"), af Kantsiden længere nede, hvor Maksimum er, 615 mm (23½").

Indskriftlinjen på Kantsiden, der ikke omgives af Rammestreger, men tildels har Fodstreg, indeholder Indskriftens Begyndelse; den bevarede Del af Linjen har en Længde af 500 (dette og alle følgende Mål er i Millimeter); herfra springer Indskriften over til Linjen yderst til højre på Hovedindskriftsiden; også denne har kun Fodstreg; Længden er 320 indtil Brudlinjen. Runerne er her betydeligt mindre end i den øvrige Del af Indskriften. Derefter kommer Linjen ved Siden af; den er 340 lang; derefter Linjen yderst til venstre, hvis Længde er 350; Runerne skal

¹ Ved Undersøgelsen, der fandt Sted fra Kl. 7 Morgen til 3 Eftermiddag, tog jeg 253 Detailmål af Stenen og Indskriften. En fuldstændig Detailbehandling af Fundet er færdig fra min Hånd; til denne henvises her engang for alle.

her læses ovenfra nedad, i alle de andre Linjer nedenfra opad. Endelig slutter Indskriften med den Linje, der står mellem denne og den foregående. Yderlinjen til venstre har ligesom den til højre ingen Topstreg.

Yderlinjen til højre har næppe indeholdt flere Bogstaver end Fragmentet viser; af denne Grund og fordi Yderlinjen til venstre er stillet modsat de andre, er Fragmentets Tekst sammenhængende på to Steder, hvor det ellers ikke var at vente.

De Bogstaver, der ses på Fragmentet, er i latinsk Skrift i alt disse:

thurmuthr ri . . . . . | ml this | iftiR . . . . . thur sin |
kuthr t . . .

Som det ses, er Meningen afbrudt på tre Steder, der altså må udfyldes ved Formodning. Stilen i denne Art Indskriftsætninger er imidlertid så ensartet, at vi med Sandsynlighed kan udfylde alt det manglende på to af Stederne og på det tredje en Del deraf.

Indskriftteksten bliver herefter følgende:

*thurmuthr risthi kuml this IftiR . . . . . bruthur sin,
kuthr trikR*

Dette er i nydansk Sprogform:

”Thormod rejste dette Gravminde efter . . . . . Broder sin,
en god Dreng (c: Kriger).”

Vi har altså her en Indskrift i den sædvanlige Form, uden Tillægssætning, men med et rosende Ord om den afdøde føjet til den simple Nævnelser af, hvem der har rejst Mindesmærket og efter hvem det er rejst. Denne sidste Persons Navn er det eneste Ord af Indskriften, som ikke direkte eller indirekte kan udfindes efter Fragmentet. Dette indeholder ikke det mindste Spor af Navnet, og det er umuligt ad anden Vej at slutte sig til det, så meget mere som det overhovedet er første Gang, at Navnet *Thormod* læses på en Runesten, så at vi ikke kan sætte hans Navn i Forbindelse med andre kendte Navne fra denne Tid.

Thormod er imidlertid et godt gammelt dansk Navn. I Dødebogen fra Lund i Skåne nævnes under 5. August en Lægbroder *Thormoth*; en anden *Thormoth* nævnes sammesteds under 14. November; disse Navne genfindes under de samme Dage i Gavebogen fra Lund, hvori tillige under 26. April nævnes en *Thormodus Kræmbere* og under 10. Maj en tjenende Broder *Thormoth*. Også i Næstvedkalendariet møder vi en Lægbroder *Thormoth* og fremdeles under 17. Februar og 3. December to tjenende Brødre af samme Navn. Endnu 1326 nævnes i Århusbogen en *Thormoth Splithaff*; i øvrigt bliver Navnet på mellemdansk Sprogtrin til *Tormeth*, i hvilken Form vi finder det i Dødebogen fra Løgumkloster i Sønderjylland under 12. Oktober; sammesteds under 30. August skrives det Tormed, men dets endelige Form er

ellers *Termet*; i et Tingsvidne fra 1567 angående samme Kloster nævnes en *Niels Termetsen*. I den islandske Litteratur er Navnet især kendt fra den i Slaget ved Stiklestad 1030 faldne *Thormod Kolbrunarskjald*. I Normandiet faldt 943 en Hedning *Turmodus*.

Af Enkeltheder i Indskriften er i øvrigt at bemærke, at Stedordsformen *this* synes at være af meget betydelig sproglig Interesse; men den nærmere Omtale heraf må på dette Sted undlades. Runen *m* i *kuml* er stærkt beskadiget ved Afflisning, og Runen *i* i *this* har en uregelmæssig Tværstreg, der næppe er en Bistav.

At Indskrifttekstens Slutning er sikker - mere end det ovenanførte sidste Ord kan der ikke antages at have stået -, er af afgørende Betydning for Bestemmelsen af den fuldstændige Indskrifts sandsynlige Skikkelse. Da Ordet *trikR* utvivlsomt har stået i samme Linje som *kuthr*, har denne Linje altså strakt sig så meget længere opefter på Stenen, og omtrent samme Plads har i den foregående Linje Bogstaverne *bru* med forangående Skilletegn taget. I Linjen foran denne (c: 2den Linje fra højre) skal der efter *iftiR* være Plads til Skilletegn foruden Navnet, hvorefter der kun vilde blive ca. 3 Bogstavers Plads tilovers til dette, hvis Linjen ikke var længere end de to forannævnte Linjer. Denne Linje har altså rimeligvis forlænget sig yderligere opefter og højst sandsynligt gået i en Bue over Enden af Linjen *kuthr trikR* og forenet sig med Linjen *bruthur sin*, hvis ejendommelige Stilling, modsat Indskriftens andre Linjer, derved vilde få en fyldestgørende Forklaring. Fragmentets Slutningslinje må altså opfattes ikke som en blandt flere parallelle Linjer, men som en imellem Enderne af et buet Hovedindskriftbånd indkilet Linje, hvilket også ganske stemmer med dens Form, der er bredere foruden end foroven.

Med Hensyn til den samlede Indskrifts Anordning må det endnu understreges, at *Indskriften begynder på Kantsiden*, så at Navnet på den Person, der har rejst Stenen, ikke står at læse på Hovedindskriftfladen. Ellers hvor der er flere

Indskriftsider, plejer Indskriftens dekorative Ordning at svare til Tekstens sproglige Bygning, så at Begyndelsen anbringes på Stenens Hovedindskriftside, og da Begyndelsesordet plejer at være Navnet på den Person, der har rejst Stenen, er det altså dette Ord, Forskeren først og fremmest søger på Hovedsiden; af og til er det tilmed udhævet på en så iøjnefaldende Måde - ved større og mere adskilte Runer, f. Eks. på Runestenene Glavendrup, Vedelspang I, Jelling I -, at der ikke kan være Tvivl om, at dette Navn fremfor alt har skullet bemærkes. På Hurupstenen kommer derimod den dødes Navn til sin Ret, men vel at mærke uden at Indskriftstilen forandres: *tekstlig er altså den efterlevende, dekorativt den døde Hovedpersonen*. At Runetegneren med Forsæt har villet give den dødes Navn "en smuk Plads" på Stenen, ses af, at han ikke har optaget Runerne *ml this* i Hovedindskriftbåndet, der efter Tekstens Rækkefølge måtte være deres naturlige Plads, men har udskudt dem til en Ekstralinje ved Siden af, øjensynlig for at reservere den dødes Navn den mest iøjnefaldende Plads i Hovedindskriftbåndet. Gennem dette lille Indblik i Runetegnerens²⁾ Psykologi, som Fragmentet giver, får vi et Indtryk af den rådige Plads på den komplette Sten, der ganske stemmer med det, vi foran vandt ad anden Vej. Det er 7-8 Bogstavers Plads, der således bliver tilovers til det manglende Navn; af denne Længde kendes et større Antal olddanske Navne.

Det Tilfælde af en *Indskriftstilen modsat Indskriftanordning*, som Hurupstenen frembyder, idet den Persons Navn, der har rejst Stenen, vel formelt nævnes i Indskrifttekstens Spidse, men skrives udenfor det egentlige Indskriftplan på en Kantside, er en *meget stor Sjældenhed*. Blandt alle vore Mindeindskrifter findes kun ét Sidestykke, den før (S. 58) nævnte Rimsøsten i Djursland. Denne er i Størrelse aneligere, end Hurupstenen kan antages at have været; i øvrigt har Hurupstenen i sin fuldstændige Skikkelse vistnok været et fuldt så smukt Eksempel. Det vilde derfor være særdeles ønskeligt, om den manglende Del kunde komme for Dagen, også for at vi kunde få at vide, hvad den Mand hedder, for hvem Thormod har rejst dette smukke Mindesmærke og hvis Navn han just med særlig Omsigt har villet fremhæve.³⁾

²⁾ Runerne tegnedes på Stenen af den, der foranstaltede Mindesmærket, hvorefter Runemesteren indhuggede Runerne efter Fortegningen.

³⁾ Til Tidsbestemmelsen af Indskriften i dens nu kendte Skikkelse kan nævnes, at Udtrykket "en god Dreng" forekommer første Gang (blandt de historiske Runestene) på Hedebystenen fra År 995. (Senere Tilføjelse.) Laur. Weibulls nu offentliggjorte Påstande, at Hedebystenens Datering er usikker, at Jomsvikingerne har haft Hjemsted i Danmark, så at Begreberne "Jomsborg" og "Jomsvikingerne" for så vidt må bortfalde, at "Fyrisvoldslaget" var en upolitisk Afvisning af en tilfældig, ikke-dansk Vikingefloks Strandhug, m.m. er allerede foreløbig modsagte fra anden Side; W. synes t. Eks ikke at kende Sjølestenen.